

38 435
Bakı nəşriyyatı oquyucunu bibliotekası

kap.
2926 - A
A. СЕХОВ

Сырықлап А. көсүргөнді

ÇUQUSU KELEDİ

QAROBLNASIZLAT
Narsana— 1946 g.

ÇANĖ BAŞLAQIAN OQUVUNU BIBLIOTEKASĖ

A. P. Сехов

ÇUQUSU KELEDİ

39000

Съгъланъ А. көсыргенді

С. М. 40836
15-28-5
X

QAROBLNASIZDAT
Narsana—1935 ç.

С(кар)2
456 БИБЛИОТЕКА НАЧИНАЮЩЕГО ЧИТАТЕЛЯ

А. П. Чехов

СПАТЬ ХОЧЕТСЯ

Перевод А. Джирикова

БИБЛИОТЕКА
НАЧИНАЮЩЕГО ЧИТАТЕЛЯ
ПОЗИТАРИИ

КАРОБЛНАЦИЗДАТ
Кисловодск—1935 г.

Çuqusu keledi.

Kece edi. Savij tutuvcu on uc çyl bolqan Varka degen qızcsq savijcik çatv turqan beşikni tevrete edi emda vylaj ajtv muruldaqan az eşitiline edi:

Belljav-belljav völejim,

Men'a çyrcsq çylajym...

Din suratlanь allьnda çaşil lampacsq çana edi; bytev komnatanь bir myjyşynden bir myjyşyne deri çşymcsq tartylv edi, çşymcsqnь usynde beşik busxulla bla ullu tşşrvn qara kőncek taqylv edile. Lampacsqdan potolokga ullu çaşil kyltym-kőlekge tyşe edi, beşik busxulla bla tşşrvn kőnceg'a pecge, beşikge, Varkaqa uzun kőlekgelerin ata edile... Lampacsq teviv vaşlasa, kyltym bla kőlekgege çan kire edi emda çel uruv qymьdatxanca qymьdaj edile. Adam solujalmazca edi. Cavaq şorpa emda curuq tovar ijis ete edi.

Savijcik çylaj edi. Ol ertde oquna mşavcuq bolqan edi çylaj-çylaj da qarvsvuz bolqan edi, alaj volsada xaman toxdavsvuz çylaj edi, qacan toxdarь da belgili tyl edi. Varkanь va

çuqusu kele edi. Ань көзleri bir-birine çавьşa edile, ваşь enişge çene edi, воjunu avruj edi. Ol ne kirpiklerin, ne erinlerin қымыдатмај edi, ana ань beti қуrқақ volqanca emda aqac volqanca, ваşь tyjreycny ваşьoqьca gitçecik volqanca көryne edi.

— Belljav belljav वोlejim, сапа basdacьq bişirejim...—dev murulдај edi.

Pecde қамьзақсьq (svercok) қьсьра edi. Хоншу komnatada, еşikni artьnda, хozjajn bla Afanasij degen podmasterie xurulдај edile. Beşik adam çazyqсьньrca çьrьдај edi, Varka kesi murulдај edi—bu varьda beşik çьrь kecegi muzykaqa ajлана edi, vьllaj muzykaqa çata turub тьньламақьq bek tatьдь. Endi va bu muzyka acьvunu keltiredi emda unuqdurady, ne ycyn desen, ol ваşьaқьvoqa ijedi, çuqlarqa va volmajдь; Varka çuqlasa va, allax saqlasьn, ol zamanda ieleri ань tyjerikdile.

Lampacьq tevçildeјdi. Çaşil kyltym bla көлекgele қымылдајдьла, Varkanь çartьacьq, қымылдамақан көзlerine kiredile emda çartь çuqlaқан мыьсьнда tuban saқьşla volub qalanadyла. Ol көкde bir-birin, syryv, savijca қьсьrқан mutxuz bulutлань көredi. Ma çel urdu, bulutla dump boldula, Varka da çuqa valcьq bla çavьlқан ken taş çolnu (şossenі) көredi, taş çolda çykly арbala tizilib varadyла, сьrtлаьнда арқа çykleri bla adamlar арь-berі ozadyла, qallajla esele da bir көлекgele artxa-alqa çyryj-

dyle; eki çanında suvuq, ась tubannı ıcı bla cegetle көrynedile. Bir zamanda arqa çykleri bla emda көлекгелери bla adamla çerге, çuqasuvlu valcыqnı icine çыqladыla. „Bu alaj nekdi?“—dev Varka soradı.—„Çuqlarqa, çuqlarqa!“—dev ana çuav etedile. Ala da qatı çuqlajдыla, tatlı çuqlajдыla, telegraf temir cыбыqlarqa va qarqala bla caqынçikle qonuv, savıjca qысарadыla emda alanı ujatırqa kyreşedile.

— Belljav-belljav völejim, men'a çыrcыq çыrlajым...—dev Varka muruldajды emda endi kesin qaranı, osal xavalı yjcykde көredi.

Polda anı ölgен atası Stepanov Efim төгerek ajlanadı. Ol anı көrmejdі, alaj'a avruv polda qalaj төneregeni bla ыңcxaqanың eşıtedi. Ol kesi ajtxanca, anı „cымытыр qozqalqанды“. Аcыqanı allaj bir kyclydy, асыр vek avruqandan ol bir söz da ajtalmajды emda çanыз kesini icine xavanı tartadı da тішleri bla baravan dровни ылаj qaqadı:

— Bu-bu-bu-bu...

Anası Pelageja usadvada çyjysxanlaqa Efim öledi dev ajtırqa cавыв ketgendi. Ol ertde oquna ketgen edi em qajtır zamanıда volqan edi. Varka pec vaşыnda çатыв, çuqlamaj atasың „bu-bu-bu“ degenine тыңлаj edi. Ma kim ese da yjcykny qatына kelgeni eşıtilinedi. Bu va şaxardan çyjysxanlaqa qonaqqa kelgen çaş doktordu, anı çyjysxanla ijgendile. Doktor yjge kiredi; qaranıда ol көrynmejdі,

alaj'a anь çetgyrgeni bla eşikni dьoьrdatxanь eşitiline edi.

— Otnu çarьtьoьz,—dev ol alaj ajtadь.

— Bu-bu-bu...—dev Efim çuav etedi.

Pelageja pecge mьlьgьn atьv, sernek orunnu izlev vaşlajdь. Xar kim tьnьlaqanlaj bir minut ozdu. Doktor, xurçunlarьn qarmaв, kesini serneklerin alьv çandьradь.

— Busaqat, çanьm, busaqat,—dev Pelageja, yjden tьşьna mьlьgьn atadь da bir kesek zamandan tausuluroqa çetgen çavcьraqь bla qajtadь.

Efimni çajaqlarь aqsьl sarьladьla, kьzleri çьltьrajdьla emda qaravu qalaj eseda asьrь çitidi, tamam Efim vytevej yjny da, doktornu da kьrgenca kivikdi.

— Nu, ne volqandь? Seni bu ne zat eterge esine tyşgendi?—dev doktor ana ijile alaj ajtadь.—Axa! Bu sende ertdeden verimi vardь?

— Da ne etejim? Çyjysxan, ьlyr zama-ньm çetgendi... Men çaşavdan ajьrьlьrqa tev-regenme...

— Kьvdy, voş zatьn ajtma... Sav eterbiz!

— Anь qalaj syjsenda et, çyjysxan, bek ullu sav voluquz, çanьz'a viz anьlajьz... Өlym kelgen ese, ne eterikse, eter zatьn çoqdu.

Doktor Efim bla saqatнь төртден biri saqlь bir zamannь kyreşedi; andan sora ьrge kьltyrylyв, vьlaj ajtadь:

— Men bir zat da etallıq tylme... Sen volnisaqa varıqqa kerekse, seni anda çarırıla... Busaqtadan oquna var... Barıaj qalırqqa amal çoqdu! Bir kesek kecdi, volnisada varıda çuqlajdıla, alaj bolsada xata çoqdu, men saña qaçıtısq verirme. Eşitemise?

Pelageja—qırmanıy volajım, ol ne vla varlıqdı? Bizni atıvıy çoqdu—dedi.

— Xata çoqdu men çujysxanladan tilermeda ala at berirle.

Doktor ketedi, çavcıraq çuqlanadı, daqıda çanıdan „vu-vu-vu“... eşitilinedi. Bir çarım saqtat ozqandan sora arvası vla yjcykny qatına kim ese da keledi. Bu, çujysxanla volnisaqa varıy ucun ijgen arvasıqdı. Efim kesin çaraşdırvı varadı...

Ma igi, çarıq ertden volub tevrejdi, Pelageja yjde çoqdu: ol volnisaqa Ffimni ne ete turqanıy bilirge ketgendi. Qajda ese da savij çıladı. emda Varka kimni ese da anı maqatı vla çırlaqanıy eşitedi:

— Belljav-belljav völejim, men'a çırsıq çırlajım...

Pelageja qajtadı; ol tavınyy şıvırdajdı:

— Kece anı sımtıyın orununa çıdıla, ertdenvlaqa va çanıy allaxxa verdi... Gynaxı qurusun, ömyrlyk tıncıq... Kec qolqa aldıla, dejdile... Ertdererek eterge kerek edi.

Varka cegetge varıv anda çıladı, alaj'a bilmeç turqanlaj anı kim ese da çelkesine allaj

kys vla urdu, urqanında anь maңlajь varьv qajьn terekge tijdi. Ol kəzlerin acьv qarajьv da kesini allьnda iesin curuqcunu koredi.

— Sen mьnda ne etese, çaman zat!—dev ol ana alaj ajtadь.—Savij çylajьv, sen'a mьnda çuqlajьsa?

Ol anь qulaqьndan tutuv, acььv qьmьldatadь, ol'a, vaşьn silkindiriv, beşikni tevretedi emda kesini çьrcьqьn muruldav çьrlajьv. Çaşil kьltym vla tьşьrv kəncekni em beşik vusxul-lanь kəlekgeleleri qaltьrajьv, ana kəz qьsadьv daqьda çenil oquna anь mьjьsьn tutadьv. Daqьda ol çuqa valcьq vla çavьlv turqan taş təşelgen çolnu koredi. Sьrtlarьnda arqa çykleri vla adamla emda kəlekgele çatxandьv emda qatь çuqlajьv. Alaqa qaraj, Varkanь çuqusu bek keledi; ol tavu etiv, ox dev çuqlarьq edi, alaj'a anasь Pelageja anь qatьnda kele edi emda anь aşьqdьra edi. Ala ekisida şaxarqa varьv çaloqa çaraşьrqa aşьqadьv.

Anasь allarьna çoluqqanlaqa—Allax ycyn bir sadaqacьq berigiz—dev tilejdi.—Çumuşaq çyrekli çyjysxanla, allaxnь sadaqasьn berigiz!—dejdi.

Savijni ver-ber!—dev kim eseda ana şaqrejli maqamlь bir adam çuav etedi—savijni ver-ber!—dev ol avazь şaqrej adam çanьdan ajtadь, alaj'a qatь em acьvlanьv ajtadь.—Çuqlajьmьsa, betsiz?

Varka sekiriv qovadъ da tѳrt җaнъna qarav ne volqanъn aнълajdъ: ne taş җol, ne Pelageja, ne җolda alanъ allаръna җoluqqan җolovcula, bu zatlanъ biri da җoq, җaнъz komnatanъ ara-sъnda, kesini savijine җukga icirirge kelgen xozjajka qatъn syeliv tura edi. Alqъn vazъq, keң җaurunlu xozjajka savijine җukga icire emda җuvata turqan zamanda, Varka ѳрге syeliv ana qarajdъ, emda aнъ qacan voşarъqъn saqlajdъ. Terezeleni ol җanlarъnda va xava kѳge-redi, kѳlekgele bla җaşıl kylytm potolokda adam eslerca aqsıldъm voladъla. Ғenil oquna ertden boluqdu.

Kѳkreginde kѳlegini tyjmelerin ete,—Al!—dev xozjajka alaj ajtadъ.—Ғыljadъ. Kѳz tijgen bolur.

Varka savijni aladъ, aнъ beşikge saladъ emda җaнъdan tevretiv başljadъ. Ғaşıl kylytm bla kѳlekgele az-az dump voladъla emda endi aнъ vaşъna kiriv, mъjsъn tubanlandъrъrqa kişi җoqdu. Alqъnca җuqusu va kele edi birtда bek kele edi! Varka, җuqusun xorlar ycyn, vaşъn beşikni qъjъrъna salъv bytev tѳnegin qъmьldatadъ, alaj volqanъ ycyn kѳzleri bir birine җavъşadъla vaşъ da aurdu.

Eşikni artъndan—Varka, pecge ot et!—dev xozjajkanъ tauşu keledi.

Munu sebevli qovarqa emda işlev başlarqa zaman volqandъ. Varka beşikni qojuv otunla keltirirge bavqa savadъ. Ol quanadъ. Ғyrysen,

cavsañ, oturub turqan zamanıñdaca çuqun alaj bek kelmejdı. Ol otunla keltiredi, pecni çylytady emda anı aqıaqlanñan beti qalaj tyzelgenin emda anı aqylyna kelgen zatlanı qalaj casyqlanlaryn esgeredi.

Xozjajka—Varka, samovarnı sal!—dev qıbyradı.

Varka aqıaşçyraqnı çarady, alaj'a alanı çandyrgıv samovarqa salır-salmaz:

— Varka, xozjajnnı galoşlaryn tazala!—dev çanı vıjuruq eşitilinedi.

Ol polqa oturady, galoşlanı tazalajdy emda vaşym bir ulla, teren galoşxa suquv anda bir kesek qalqysam qalaj igi vollar edi—dev ana saqış ete edi... Sora bilmej turqanlaj galoş ösedi, köbedi, kesi vytev komnatanı tolturady, Varka şçotkanı qolundan tyşyredi, alaj'a olsaqatdan oquna vaşyn bulqajdy, közlerin çandyradı emda zatla anı közlerinde ösmezca qymyldağan da etmezca qararqa kyreşedi.

— Varka, tışyndı atlauculanı-basxylanı çuv, ansı zakazçyladan ajıvdy!

Varka atlauculanı-basxylanı çuvady, yjny çyjady, andan sora birsi pecge ot etedi da tykencikge cavady. İşi kövdy, bir çanıv voş minutu çoqdu.

Alaj'a aş-yj stolnu allında bir çerden tajmaqanlaj gardoş arıvlağan qıyn körynnenca, ana bir zatı da alaj aur körynmej edi. Baş stolqa çenedi, gardoş közyne qolan volqanca

kərynedi, vısaq qolundan çerge tyşedi, qatında va vazıq, oqursuz xozjajka vileklerin da ərge etiv çyryjdy emda alaj qısqırv söləşedi, asırv bek qısqırdandan qulaqlarını zaırdatadı. Kyn ortalıq aşatıan zamanda çumuş etmeklik, kijim çuvmaqlıq tikmeklik da bek qıjın edile. Bir zatxada qaramaj, polqa tənerev, çuqlav qalırlaj minutla voladıla.

Kyn ketedi. Terezeleni qaraıv volqanlarına qaraj, Varka aıaqlanıan qulaq çanlarını kesine qısqıv, nege ısarqanıv bilmegenlej ısaradı. İnirgi voran-gıan anı qısqıqan kəzlerin erkeletedi emda anı çenil oquna qatı çuqu berirge umutlu etedi. İnirde xozjajnlaqa qonaqla keledile.

Xozjajka—Varka, samovar sall—dev qısqıradı.

Xozjajnlanı samovarları gitçecikdi, qonaqla cıj iciv tojquncu ol samovarqıvıv beş kere qajnatırqa kerekdi. Cıjdan sora Varka tolu saqatıv bir çerde ərə syeliv, qonaqlaqa qarajdı emda vıjruq saqlajdı.

— Varka, cav ıc şısa saqıv satıv al!

Ol turqan çerinden ajyıladıda çuqusun tas eter ıcın çenilirek cavarqa kyreşedi.

— Varka araqrqa cav! Varka şısanı vışduqın cıqarıvcı qajdadı? Varka, tuzlanıan cavaqlanı arıvlal

Ma, em artında, qonaqla ketdile: otla (cıraqıa) çuqlanadıla, xozjajnla çuqlarqa çatadıla.

Varka, savijni tevret!—dev art vujruq tauş eşitilenedi.

Pecde qamzaqşyq qşşradь; potolokda çaşil kyltym emda tşşrvь көnceк вla veşik-busxullanь көлекгeleri çaьndan Varkanь çarьmacьq көzlerine kiredile, көzlerin qşşdradьla emda vaşьn tubanlandьradьla.

Belljav-belljav vөlejm, men'a çьrcьq çьrlajьm—dev ol muruldaydь...

Savijcig'a qşşradь emda qşşrvьqdan qarьvsuz voladь. Varka entda taş төşelgen valcьq çolnu, arqa çykleri вla adamlanь көredi, Pelagejanь, atasь Efimni көredi. Ol varьnda aьylajdь, varьşьn tanьjdь, alaj'a çuqu arasьnda ol aьn qollarьna ajaqlarьna da vuqov salьv aьn vaşьndan basxaп emda çaşavuna çuncuv voloqan kycny ne voloqanьn cьrtda aьylajalmajdь. Ol төrt çaьnna qarajdь, vu kycden qutulur ycyn vu kycny izlejdi, alaj'a tavmajdь. Em artьnda, çaьnndan tojuв, ol vytev qarьun qaravun (көzlerin) da salьv көzqşşvcsu çaşil kyltymge qarajdь emda, qşşrvьqqa tьnьlav, aьn çaşavuna çuncuv voloqan çavun tavadь.

Ol çavu—savijdi.

Ol kyledi. Bьllaj voş zatnь ol aloьn qalaj aьylajalmaqanьna seir voladь. Çaşil kyltym, көлекgele qamzaqşyq da kylgenca, seirsinnenca көrynenedile.

Boş, ötyryk zatla Varkanь көzyne көrynыв, aqьn kyclejdile. Ol şindikden өрге qovadь

emda, ullu kyle, көзлерин қақмај, komnatany
ісінде ағь-berі ғыруды. Any qollarып ајаqlарып
da buqovlaqan savijden busaqatda qutulama
dev көlyne kelgen aqыл any җанына җарajды
emda дырқь etgenca volady...

Savijni ɵltyryrge, andan sora җuqlarqa,
җuqlarqa, җuqlarqa...

Kyle, көзqыsa emda җaыл kылтымny var-
maqlары bla qorquta, Varka, җaыртып beşikni
qатына varыv, savij тава ijiledi. Savijni vojunun
vuvuv ɵltyryv, җenil oquna poloqa җatady, endi
men җuqlarqa volluqma dev quannandan kyledi
emda bir minutdan ɵlgen adamca qaty җuq-
lajды...

1888

Отв. редактор *А.-С. Гербенов*. Техредактор *Ш. Ближоток*.
Сдано в производство 5/II 1935 г.
Подписано к печати 11/III 1935 г.
Формат 114x162¹/₃₂. Тип, зн. в 1 бум. л. 19,214, печ. лист. 0,4.
Тираж 3600. Зак. № 398. Облито № 23.

Типография Кароблваиздата
Кисловодск 1935 г.

Ц 875

Видъ
Цена 12 к.

13

Типография Кароблнаиздата
Кисловодск—1935 г.